

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే

॥ చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

సీతాలక్ష్మణసహితేన శ్రీరామేణ సస్త్రీగణస్య రాజ్ఞః పార్శ్వం గత్వా
వనవాసాయానుజ్ఞాయాః ప్రార్థనం రాజ్ఞః శోకో మూర్చ్ఛా చ శ్రీరామేణ తస్య
సాంత్యనం శ్రీరామమురసాఽఽశ్లిష్య రాజ్ఞో భూయో విసంజ్ఞతా చ

తతః కమలపత్రాక్షః శ్యామో నిరుపమో మహాన్ |
ఉవాచ రామస్తం సూతం పీతురాఖ్యాహి మామితి || 2.34.1 ||

స రామప్రేషితః క్షిప్రం సంతాపకలుషేంద్రియం |
ప్రవిశ్య నృపతిం సూతో నిఃశ్వసంతం దదర్శ హా || 2.34.2 ||

ఉపరక్తమివాదిత్యం భస్మచ్ఛన్నమివానలం |
తటాకమివ నిస్తోయమపశ్యజ్జగతీపతిం || 2.34.3 ||

ఆబోధ్య చ మహాప్రాజ్ఞః పరమాకులచేతనం |
రామమేవానుశోచంతం సూతః ప్రాంజలిరబ్రవీత్ || 2.34.4 ||

తం వర్ధయిత్వా రాజానం పూర్వం సూతో జయాశిషా |
భయవిక్లవయా వాచా మందయా శ్లక్షయాబ్రవీత్ || 2.34.5 ||

అయం స పురుషవ్యాఘ్రో ద్వారి తిష్ఠతి తే సుతః |
బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం దత్త్వా సర్వం చైవోపజీవినాం || 2.34.6 ||

స త్వాం పశ్యతు భద్రం తే రామః సత్యపరాక్రమః |
సర్వాన్ సుహృద ఆపృచ్ఛ్య త్వాం హీదానీం దిదృక్షతే || 2.34.7 ||

గమిష్యతి మహారణ్యం తం పశ్య జగతీపతే |
వృతం రాజగుణైః సర్వైరాదిత్యమివ రశ్మిభిః || 2.34.8 ||

స సత్యవాక్యో ధర్మాత్మా గాంభీర్యాత్ సాగరోపమః |
ఆకాశ ఇవ నిష్పంకో నరేంద్రః ప్రత్యువాచ తం || 2.34.9 ||

సుమంత్రానయ మే దారాన్ యే కేచిదిహ మామకాః |
దారైః పరివృతః సర్వైర్వృష్టుమిచ్ఛామి రాఘవం || 2.34.10 ||

సోఽంతఃపురమతీత్యైవ స్త్రీయస్తా వాక్యమబ్రవీత్ |
ఆర్యో హ్వయతి వో రాజా గమ్యతాం తత్ర మా చిరం || 2.34.11 ||

ఏవముక్తాః స్త్రీయః సర్వాః సుమంత్రేణ నృపాజ్ఞయా |
ప్రచక్రముస్తద్ భవనం భర్తురాజ్ఞాయ శాసనం || 2.34.12 ||

అర్థసప్తశతాస్తత్ర ప్రమదాస్తామ్రులోచనాః |
కౌసల్యాం పరివార్యాథ శనైర్జగ్ముర్భృతవ్రతాః || 2.34.13 ||

ఆగతేషు చ దారేషు సమవేక్ష్య మహీపతిః |
ఉవాచ రాజా తం సూతం సుమంత్రానయ మే సుతం || 2.34.14 ||

స సూతో రామమాదాయ లక్ష్మణం మైథిలీం తథా |
జగామాభిముఖస్తూర్ణం సకాశం జగతీపతేః || 2.34.15 ||

స రాజా పుత్రమాయాంతం దృష్ట్వా చారాత్ కృతాంజలిం |
ఉత్పాతాసనాత్ తూర్ణమార్తః స్త్రీజనసంవృతః || 2.34.16 ||

సోఽభిదుద్రావ వేగేన రామం దృష్ట్వా విశాంపతిః |
తమసంప్రాప్య దుఃఖార్తః పపాత భువి మూర్చ్ఛితః || 2.34.17 ||

తం రామోఽభ్యపతత్ క్షిప్రం లక్ష్మణశ్చ మహారథః |
విసంజ్ఞమివ దుఃఖేన సశోకం నృపతిం తథా || 2.34.18 ||

స్త్రీసహస్రనినాదశ్చ సంజ్ఞే రాజవేశ్మని |
హా హా రామేతి సహసా భూషణధ్వనిమిశ్రితః || 2.34.19 ||

తం పరిష్వజ్య బాహుభ్యాం తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ |
పర్యంకే సీతయా సార్థం రుదంతః సమవేశయన్ || 2.34.20 ||

అథ రామో ముహూర్తస్య లబ్ధసంజ్ఞం మహీపతిం |
ఉవాచ ప్రాంజలిర్భాష్పశోకార్ణవపరిప్లుతం || 2.34.21 ||

ఆపుచ్ఛే త్వాం మహారాజ సర్వేషామీశ్వరోఽసి నః |
ప్రస్థితం దండకారణ్యం పశ్య త్వం కుశలేన మాం || 2.34.22 ||

లక్ష్మణం చానుజానీహి సీతా చాన్వేతు మాం వనం |
కారణైర్బహుభిస్తథ్యైర్వార్యమాణౌ న చేచ్ఛతః || 2.34.23 ||

అనుజానీహి సర్వాన్ నః శోకముత్స్యజ్య మానద |
లక్ష్మణం మాం చ సీతాం చ ప్రజాపతిరివాత్మజాన్ || 2.34.24 ||

ప్రతీక్షమాణమవ్యగ్రమనుజ్ఞాం జగతీపతేః |
ఉవాచ రాజా సంప్రేక్ష్య వనవాసాయ రాఘవం || 2.34.25 ||

అహం రాఘవ కైకేయ్యా వరదానేన మోహితః |
అయోధ్యాయాం త్వమేవాద్య భవ రాజా నిగృహ్య మాం || 2.34.26 ||

ఏవముక్తో నృపతినా రామో ధర్మభృతాం వరః |
ప్రత్యువాచాంజలిం కృత్వా పితరం వాక్యకోవిదః || 2.34.27 ||

భవాన్ వర్షసహస్రాయ పృథివ్యా నృపతే పతిః |
అహం త్వరణ్యే వత్స్యామి న మే రాజ్యస్య కాంక్షితా || 2.34.28 ||

నవ పంచ చ వర్షాణి వనవాసే విహృత్య తే |
పునః పాదౌ గ్రహీష్యామి ప్రతిజ్ఞాంతే నరాధిప || 2.34.29 ||

రుదన్నార్తః ప్రియం పుత్రం సత్యపాశేన సంయుతః |
కైకేయ్యా చోద్యమానస్తు మిథో రాజా తమబ్రవీత్ || 2.34.30 ||

శ్రేయసే వృద్ధయే తాత పునరాగమనాయ చ |
గచ్ఛస్వారిష్టమవ్యగ్రః పంథానమకుతోభయం || 2.34.31 ||

న హి సత్యాత్మనస్తాత ధర్మాభిమనసస్తవ |
సన్నివర్తయితుం బుద్ధిః శక్యతే రఘునందన || 2.34.32 ||

అద్య త్విదానీం రజనీం పుత్ర మా గచ్ఛ సర్వథా |
ఏకాహం దర్శనేనాపి సాధు తావచ్ఛరామ్యహం || 2.34.33 ||

మాతరం మాం చ సంపశ్యన్ వసేమామద్య శర్వరీం |
తర్పితః సర్వకామైస్త్యం శ్వః కాల్యే సాధయిష్యసి || 2.34.34 ||

దుష్కరం క్రియతే పుత్ర సర్వథా రాఘవ ప్రియ |
త్వయా హి మత్ప్రియార్థం తు వనమేవముపాశ్రితం || 2.34.35 ||

న చైతన్నే ప్రియం పుత్ర శపే సత్యేన రాఘవ |
ఛన్నయా చలితస్త్వస్మి స్త్రియా భస్మాగ్నికల్పయా || 2.34.36 ||

వంచనా యా తు లబ్ధా మే తాం త్వం నిస్తర్తుమిచ్ఛసి |
అనయా వృత్తసాదిన్యా కైకేయ్యాభిప్రచోదితః || 2.34.37 ||

న చైతదాశ్చర్యతమం యత్ త్వం జ్యేష్ఠః సుతో మమ |
అపాన్యతకథం పుత్ర పితరం కర్తుమిచ్ఛసి || 2.34.38 ||

అథ రామస్తదా శ్రుత్వా పితురార్తస్య భాషితం |
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా దీనో వచనమబ్రవీత్ || 2.34.39 ||

ప్రాప్స్యామి యానద్య గుణాన్ కో మే శ్వస్థాన్ ప్రదాస్యతి |
అపక్రమణమేవాతః సర్వకామైరహం వృణే || 2.34.40 ||

ఇయం సరాష్ట్రా సజనా ధనధాన్యసమాకులా |
మయా విస్పృష్టా వసుధా భరతాయ ప్రదీయతాం || 2.34.41 ||

వనవాసకృతా బుద్ధిర్న చ మేఽద్య చలిష్యతి |
యస్తు యుద్ధే వరో దత్తః కైకేయ్యై వరద త్వయా || 2.34.42 ||

దీయతాం నిఖిలేనైవ సత్యస్త్వం భవ పార్థివ |
అహం నిదేశం భవతో యథోక్తమనుపాలయన్ || 2.34.43 ||

చతుర్దశ సమా వత్స్యే వనే వనచరైః సహ |
మా విమర్శో వసుమతీ భరతాయ ప్రదీయతాం || 2.34.44 ||

నహి మే కాంక్షితం రాజ్యం సుఖమాత్మని వా ప్రియం |
యథానిదేశం కర్తుం వై తవైవ రఘునందన || 2.34.45 ||

అపగచ్ఛతు తే దుఃఖం మా భూర్బాష్పపరిప్లతః |
నహి క్షుభ్యతి దుర్ధర్షః సముద్రః సరితాం పతిః || 2.34.46 ||

నైవాహం రాజ్యమిచ్ఛామి న సుఖం న చ మేదినీం |
నైవ సర్వానిమాన్ కామాన్ న స్వర్గం న చ జీవితుం || 2.34.47 ||

త్వామహం సత్యమిచ్ఛామి నాన్యతం పురుషర్షభ |
ప్రత్యక్షం తవ సత్యేన సుకృతేన చ తే శపే || 2.34.48 ||

న చ శక్యం మయా తాత స్థాతుం క్షణమపి ప్రభో |
స శోకం ధారయస్వేమం నహి మేఽస్తి విపర్యయః || 2.34.49 ||

అర్థితో హ్యస్మి కైకేయ్యా వనం గచ్ఛేతి రాఘవ |
మయా చోక్తం వ్రజామీతి తత్యత్యమనుపాలయే || 2.34.50 ||

మా చోత్యంతాం కృథా దేవ వనే రంస్యామహే వయం |
ప్రశాంతహరిణాకీర్ణే నానాశకునినాదితే || 2.34.51 ||

పితా హి దైవతం తాత దేవతానామపి స్మృతం |
తస్మాద్ దైవతమిత్యేవ కరిష్యామి పితుర్వచః || 2.34.52 ||

చతుర్దశసు వర్షేషు గతేషు నృపసత్తమ |
పునర్దక్ష్యసి మాం ప్రాప్తం సంతాపోఽయం విముచ్యతాం || 2.34.53 ||

యేన సంస్తంభనీయోఽయం సర్వో బాష్పకలో జనః |
స త్వం పురుషశార్దూల కిమర్థం విక్రియాం గతః || 2.34.54 ||

పురం చ రాష్ట్రం చ మహీ చ కేవలా
మయా విస్మృష్టా భరతాయ దీయతాం |
అహం నిదేశం భవతోఽనుపాలయన్
వనం గమిష్యామి చిరాయ సేవితుం || 2.34.55 ||

మయా విస్మృష్టాం భరతో మహీమిమాం
సశైలఖండాం సపురోపకాననాం |
శివాసు సీమాస్వనుశాస్తు కేవలం
త్వయా యదుక్తం నృపతే తథాస్తు తత్ || 2.34.56 ||

న మే తథా పార్థివ ధీయతే మనో
 మహాత్స్య కామేషు న చాత్మనః ప్రియే |
 యథా నిదేశే తవ శిష్టసమ్మతే
 వ్యపైతు దుఃఖం తవ మత్కృతేనఘ || 2.34.57 ||

తదద్య నైవానఘ రాజ్యమవ్యయం
 న సర్వకామాన్ వసుధాం న మైథిలీం |
 న చింతితం త్వామనృతేన యోజయన్
 వృణీయ సత్యం వ్రతమస్తు తే తథా || 2.34.58 ||

ఫలాని మూలాని చ భక్షయన్ వనే
 గిరీంశ్చ పశ్యన్ సరితః సరాంసి చ |
 వనం ప్రవిశ్యైవ విచిత్రపాదపం
 సుఖీ భవిష్యామి తవాస్తు నిర్వృతిః || 2.34.59 ||

ఏవం స రాజా వ్యసనాభిపన్న -
 స్తాపేన దుఃఖేన చ పీడ్యమానః |
 ఆలింగ్య పుత్రం సువినష్టసంజ్ఞో
 భూమిం గతో నైవ చిచేష్ట కించిత్ || 2.34.60 ||

దేవ్యః సమస్తా రురుదుః సమేతా -
 స్తాం వర్జయిత్వా నరదేవపత్నీం |
 రుదన్ సుమంత్రోఽపి జగామ మూర్చ్ఛాం
 హాహాకృతం తత్ర బభూవ సర్వం || 2.34.61 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
 అయోధ్యాకాండే చతుస్తింశః సర్గః ||